

Urve Tauts novembris 2005, oma juubeli aegu.

Harri Rospu foto

VASTAB

URVE TAUTS

Olete põline pärnakas?

Algul elasime mitu aastat Tallinnas, sest isa pidi olema oma töö pärast tihti nii Järvakandis kui Tallinnas. Esimese klassi käisin Tallinna V Algkoolis, Veerenni tänaval. Me ise elasime samal tänaval. Paraku ei ole enam kumbagi maja alles. Koolimaja sai sõja ajal pommitamisel pihta. Meie aga lahkusime Tallinnast päev enne 1944. aasta 9. märtsi pommitamist, läksime kogu perega Pärnusse. Seal elas vanaema. Ja minagi olen sündinud tegelikult Pärnus. Asusime elama Liiva tänavale, jõe ja mere vahel. Lapsele oli see üks väga armas paik – üle jõe jäi Niidu mets, kus käisime talvel kelgutamas ja suusatamas; kevadel tärkasid seal juba varakult lilled... Liiva tänava lapsed käisid meie hoovis mängimas. Praegu mõtlen, et kõigile raskustele vaatamata oli mu lapsepõlv siiski suhteliselt muretu.

Missugune oli teie kodu?

Minu vanemad olid lihtsad inimesed. Ema oli kodune, isa töötas „Eesti Metsatööstuses“. Paraku jäime varakult isata, mina olin siis seitsmeaastane, vanem õde kaheteistkümnene ja noorem õde kahekuune. Ema oli õppinud õmblejaks ja toitis meid pärast isa surma oma näputööga. Hoidsime omavahel väga kokku – meil oli kuidagi üks mõtlemine, üks hingamine... Ema oli väga töökas. Oli ka väike põllulapike, kust saime endale toidupoolist. Praegu on seal Mai tänav, varem oli karjamaa.

Varbla lähedal Kastnas elas meil ema õde, kes ka aitas. Suved olin ma vanaemaga maal. Tegime talutöid – panime rukist kokku ja käisime heinal, tegin iseги võid, meil oli veel puust käsimasin, mida tuli loksutada. Mäletan seda võituki-kestega petipiima ja tanguputru sinna juurde – küll see maitstes hea!

Pärnus läksite teise klassi?

Läksin jah, Riia tänaval asunud I Mittetäielikku Keskkooli. Sõja ajal oli koolimajas olnud Saksa sõjaväe laatsaret. Oli 1944. aasta sügis ja kõikjal tehti taastamistöid, meie, õpilased, pidime koristama koolimaja ja selle ümbrust. Minu esimene mälestus sellest koolist on seotud esinemisega. Sattusin teise klassi tulema koos Ingrid Ruusiga, kes nüüd on Ingrid Rützel. Meie lauluõpetaja, Uno Naissoo ema, küsis, kas me oskame midagi laulda. Ingrid oli tulnud vanematega Nõukogude tagalast, Jaroslavlist, ja temal oli üks väga ilus venekeelne laul ahvidest. Lapsed ei saanud muidugi sõnadest aru, nii et õpetaja tõlkis meile. Ma teadsin küll palju eestikeelseid laule, aga mõtlesin, näe, Ingrid laulab vene keeles – ma ei saa olla viletsam! Meie õue peal elas vene perekond, mängisin koos ühe selle pere tüdrukuga, kes alatasa laulis: „Tri tankista, tri vesjolõhh druga...“ Ja nii ma seda siis laulsingi... Õpetaja ütles: „Kuule, Urve, see on küll üks väga sõjakas laul!“

Esimesed mälestused on seotud ikkagi muusika ja laulmisega?

Ka oma esimese „honorari“ teenisin laulmisega, kuueaastaselt. Tollesama Vee-
renni tänava kodu õue peal. Meie maja alumisel korrusel oli pagaritöökoda. Selle
peremees ja töötajad palusid: Urve laula meile! Küllap nad olid märganud, et ma
tahan kogu aeg laulda. Nii ma siis laulsin neile ja sain peo peale kreemitorne ja
moorapäid.

Kas kodus ka muusikat armastati?

Muusikat oli meie kodus alati, sest isa armastas muusikat. Meil oli „His Mas-
ters Voice“ grammofon ja palju heliplaate. Isa käis neid ostmas Viru tänava „Esto-
Muusika“ ärist, kus töötas veel ka Artur Rinne; mäletan, et mindki võeti sinna
vahel kaasa.

Isa laulis, ema laulis... isal oli ilus lauluhääl ja emal väga hea kõrv. Kuid ega
ema just eriti kontsertidele ja teatrisse pääsenud. Tõsi, Pärnu suvemuusika kontser-
tidel rannakõlakojas käisime küll kõik. Hoolimata sellest, kas ilm oli päikese-
paisteline või vihmane – rannakõlakoda oli rahvast täis. Need olid enamasti päe-
vased kontserdid.

Millal algas süstemaatiline lauluõppimine?

Oli 1950. aasta. Pärnu lastemuusikakoolis oli lauluõpetaja Klaudia Taev. Viljan-
di ja Pärnu lastemuusikakoolides oli tookord ka lauluklass. Üks meie kooli muusi-
kaõpetajaid võttis mu käekõrvale ja viis Taevi juurde. Aga kuna olin veel väikest
kasvu, ütles Taev, et kasva natuke pikemaks ja saa veidi vanemaks ning tule siis
uuesti. Suvel kasvasin oma pikkuse täis ja Klaudia Taev hakkas mulle sügisel
tunde tegema.

Missugune oli Klaudia Taev õpetajana?

Taev oli impulsiivne ja energiline õpetaja. Tal oli vahel viis-kuus õpilast korraga,
kes ootasid järge. Otsisime koos lugusid, mida laulda, tal oli alati hunnik noote,
mõned korduvast kasutamisest juba kapsaks kulunud. Ma ei mäleta, et ta oma
õpetuses oleks väga detailseks läinud. Ta ei surunud ennast väga peale, aga suunas
meid kogu aeg. Esinemisi oli palju ning tänu sellele ei jäänud me õppimises seisma.

Kõrvuti sellega käisite keskkoolis.

1950. aastal olin lõpetanud mittetäieliku keskkooli ja õppisin edasi Lydia Koidu-
la nimelises keskkoolis, kaks aastat. Ka seal oli vilgas muusikaelu. Muusikaõpetaja
oli Vardo Rumesseni isa Voldemar Rumessen. Koolis olid koorid, ansamblid, esine-
sin ka solistina. Ingrid Ruus mängis klaverit, saatis klaveril ja temaga ka laulsime
koos. Venda Tamman õppis meie koolis, ta oli küll veidi vanem. Kui raadios tuli
välja Valter Ojakääru laul „Rannakolhoosis“, meeldis see kõigile väga. Venda
kirjutas selle meloodia üles ja õppis akordionil ära, mina õppisin sõnad ja laulsin.
Esinesime sellega koolipeolgi – aplaus oli tohutu ja lugu läks isegi kordamisele!

Kui tuli aga rajoonide ümberpaigutamine, siis muutus kool ja ma läksin üle
Pärnu I Keskkooli Riia maanteele. Keskkooli lõpetasin seal.

Kuigi olite hea sõudesportlane, valisite keskkooli järel muusika.

Jaa. Tallinna Muusikakooli astusin 1954. aastal. Õpetaja Taev viis mu Tallinna
Muusikakooli sisseastumiseksamitele.

Foto Urve Tautsi kogust

Klaudia Taeviga 1980. aastal.

Ma olin aga ka kõva sportija, tegin akadeemilist sõudmist. Tulin just Moskvast „Spartaki” meistrivõistlustelt, Pärnusse tagasi jõudsin vaid paar päeva enne eksameid. Taev oli mu peale väheke pahanegi. Ma sain sisse teisena ja hakkasin silma Alice Roolaiule. Laulsin Tšaikovski romanssi „Kas tead, mis ütleb künnilind?”, vene keeles, ja „Vanja laulu” Glinka ooperist „Ivan Sussanin”, ka vene keeles. Oli vaja lugeda veel üks luuletus. Keskkoolis oli olnud väga hea vene keele õpetaja, kellega olime õppinud palju luuletusi, ka Lermontovi „Belejet parus odinokii” – seda lugesingi ja nii juhtus, et läksin muusikakooli justkui venelane – esitasin kõik vene keeles! Paljugi, mis must seal arvata võidi... Kooli sissesaamisel luges ka kurguarsti sõna. Ma ei mäleta, et oleksin sel ajal haige olnud, et mu kurguga midagi oleks lahti olnud, aga – oli läbivaatus ja see arst ütles, et mu häälepaelad on laulmiseks kõlbmatud!!! Nutt läks muidugi lahti ja õpetaja Klaudia Taev oli ka õnnetu.

Kuid õnneks tahtis Alice Roolaid mind oma õpilaseks. Aga kohta ju enam ei olnud! Minu asemel sai lauluosakonda sisse üks bass. Roolaid oli õnneks ka õppealajuhataja ja koos kooli direktori Heino Rannapiga nuputati, kuidas mind kooli vastu võtta – sain kontrabassiklassi! Muidugi ei ole ma tundigi seda pilli õppinud. Tegime Roolaiuga ikka laulutunde, kuni novembri alguses tuli appi üks õnnelik juhus. Poiss, kes minu asemel vastu võeti, läks sõjaväkke. Ja nii ma sain ikkagi lauluosakonda. See oli saatus.

Häälepaelad said terveks?

Tänu minu õpetaja heale kõrvale. Ja ka aeg tegi oma töö. Mul võis ju tõesti olla

külmetus, võib-olla olid häälepaelad paksenenud, mine tea, aga see läks mööda. Kui ma hiljem seda arsti tänaval kohtasin, läksin temast suure kaarega mööda. Ma ei saanud temaga vastamisi minna. Mul oli nii valus.

Kas ei tekkinud mõtet hoopis kehakultuuri õppima minna?

Võistlustele minnes mõtlesin küll, et järsku ma ei jõua õigeks ajaks tagasi. Et siis läheks Tartu ülikooli kehakultuuri õppima. „Spartaki“ võistlustel oli juhtunud veel niisugune lugu, et Moskva esimene paatkond, kes pidas meid endale suurteks rivaalideks, saboteeris meid. Meile oli langenud loosiga kõige parem paat, olümpia skiff, ja too Moskva paatkond – võttis sellelt ära kaks istepinki, jalatoed ja veel midagi – ühesõnaga, nad korraldasid asja nii, et me ei saanudki seda. Tuli sõita treeningpaadiga. Kuid olime tugevad tüdrukud ja saime sellest hoolimata kolmandaks. Jüri Jaanson treener Mihkel Lepik oli meie treener siis. Olime tema üle küll väga uhked.

Aga ei – laulmine oli mul nii veres, ega ma vist väga õnnelik ei oleks selle kehakultuuriga olnud.

Kuidas edenesid õpingud Alice Roolaiuga?

Nad olid Klaudia Taeviga võrreldes kaks täiesti erinevat inimest ja pedagoogi. Roolaid oli lõpetanud konservatooriumi Tiit Kuusiku õpilasena, laulnud väga palju oratooriumeis solistina, ka Carmenit laval, ta oli saanud üleliidulisel Mus-sorgski konkursil kolmanda koha. Ta oli väga suurte võimetega laulja ja hea karakterlaulja, kuid otsustanud jääda kontsertlauljaks ja pedagoogiks. Meie tuntud oratooriumilauljate „kvartetti“ kuulusid tol ajal sopran Lehte Mark, metsosopran Alice Roolaid, tenor Endel Ani ja Tiit Kuusik, kes laulis baritoni ja bassbaritoni partiisid. Roman Matsov tegi nendega palju oratooriume. Roolaiu ärgitamisel, või kuulis mind ka Roman Matsov, hakkasin ka mina oratooriumis laulma. Õpetaja pärandas mulle oma oratooriumikogemuse ja noodid.

Ta toonitas ikka, et ei ole pidanud mulle eraldi hingamist õpetama, sest sport oli selle juba paika pannud. 1974. aastal, kui hakkasin ise laulu õpetama, pidin hakkama õppima, mismoodi hingamist õpetada. Ma polnud sellele kunagi varem spetsiaalselt mõelnud, see tuli iseenesest.

Olin tema õpilane üheksa aastat, ka konservatooriumis. Ta tuli minuga koos konservatooriumi, pedagoogiks.

Ega ta ei keelanud mind vahel ka estraadi poole vaadata ja kergemaid laulukesi laulda. Ütles, et kui õigesti teed, siis tee, aga kui hakkad midagi valesti tegema – siis tulevad teised noodid! Tema põhimõtteks oli – tee, usu sellesse, mis teed; kuula muusikat, kuula teksti, kuula oma südame häält, ainult ajudega ei jõua kaugele. Ja südame hääl on mul vist terve elu olnud tähtis. Roolaid oli väga mõistev ja emalik. Sain temalt mõnegi toiduretsepti... Olime head sõbrad kuni tema viimaste päevadeni.

Mis oli esimene vokaalsümfooniline suurvorm, kus laulsite solisti?

Täpselt ei mäletagi, vist Beethoveni Üheksas sümfoonia Matsoviga. Seejärel tuli Mozarti Reekviem... nii see läks, see oli siiski juba õppimise ajal ja mu kontserttegevus oli sama vilgas kui elu teatris. Olen nüüd mõelnud, kuidas inimene oma nooruses ikka jõuab palju!

Georges Bizet'
„Carmen“;
„Estonia“, 1963.
Don José –
Hendrik Krumm,
Carmen –
Urve Tauts.

Foto Raltruscooper „Estonia“ artistist

Kuidas töötas Roman Matsov oratooriumidirigendina?

Ega ma temaga eriti palju ei laulnud. Beethoveni Üheksas..., pidime tegema ka Mahleri Kaheksandat. Tore oli töö tema juures kodus. Tal oli suitsupilv kogu aeg ümber, ta suitsetas vahetpidamata, kui proovi tegime, minule see ei istunud, aga seda ei saanud öelda.

Aga Beethoveni Üheksanda sümfoonia tegemisel oli tunne, nagu oleksid sarlakites – kogu klaviir oli punast pliiatsit täis, tema märkmeid oli peaaegu igas taktis. Ja ta nõudis peaaegu iga takti järel hingamist! See oli mulle nii võõras, fraas on ju ikka fraas. Miks ta laskis iga takti järel hingata?! Mul on alles tema märkmed, Roolaiu kingitud klaviir Matsovi märkmetega, mis ta juba varem oli välja töötanud, ja need tulid ka minul teha. Ta nõudis täpselt samu asju. Ta oli nii kindel kõiges, mida nõudis. Mahleri Kaheksas jäigi mul ajahäda tõttu temaga ette valmistamata. Mul olid muud asjad...

Stravinski „Kuningas Oidipus“, kus laulsite Iokastet...

See oli Neeme Järviga. Temaga olen väga palju suurvorme laulnud, ka Bartóki ooperi „Sinihabeme loss“ kontsertettekannet koos Teo Maistega. „Oidipusega“ käisime veel Itaalias *Teatro San Carlo* laval, kus oli oma lavakarjääri alustanud Caruso. Arvustused olid väga head. Need on mul olnud vist üldse kõige paremad arvustused. Neemega laulsin veel Orffi „Catulli carminat“, „Carmina buranat“ jpm. Temaga on seotud väga palju ilusat, ilusat muusikat.

Iseseisev elu laval algas teie jaoks juba muusikakooli päevil.

1955. aasta lõpul, veel muusikakooli päevil kutsus Tiiu Targama mu „Estonia“ ooperikoori laulma. Ega sellele küll hästi ei vaadatud, et kuskil kooris lauldakse, tol ajal ei tohtinud õpilased ametlikult töötada. Kuid see pisike stipendium, mida saime, oli ju naeruväärne, õnn, et kool maksis osa tüüri kinni. Ja nii vaadati sellele läbi sõrmede.

Üsna pea tulid ka esimesed rollid?

Esimene oli Antonia ema Offenbachi „Hoffmanni lugudes“ – pidin istuma veerand tundi liikumatult „pildis“, pilt ärkas ellu, ma tõusin püsti ja laulsin. Kui hea meel mul siis oli, et piinapingist pääsesin. Sain liigutada... Samas, ega mul siis veel lavalise liikumise kogemust ei olnudki.

Muusikakoolis oli meil küll väga hea ooperiklass. Seda juhendas Jelena Nemirovitš-Dantšenko, kes oli „Estonia“ teatris kaua aega Aleksandr Vineri assistent, just vene ooperite lavastamisel, ja tegi meiega väga häid etüüde. Minu teine osa teatris oli Cherubino Mozarti „Figaro pulmas“, ka seda osa õppisin just temaga. Ta oli lavastaja assistent ka Rimski-Korsakovi „Tsaari mõrvoja juures“, kus mul oli väga armas osa – Ljubaša.

See oli teil esimene peaosa?

Esimene suurem osa oli tegelikult juba Cherubino „Figaro pulmas“. Cherubinol on ooperis kaks aariat ja mitu suurt ansamblit, ja Cherubino on ka väga liikuv poiss! Vaatamata sellele, et ma olen natuke poisilik, väheke nurgeline, oli selles rollis minu jaoks väga palju uut. Mind aitas tohtult lavastaja Paul Mägi, kes märkas, et kõik ei ole parimas korras, – ja me tegime temaga kuni kaheteistkümnendi öösel teatris tööd! Ta oli selline lavastaja, et kui nägi, et kedagi on vaja aidata, siis ta tõesti tegi seda. Tänu talle saime suurepärase lavalise ettevalmistuse. Dirigentidest oli alguses üks mu lemmikuid Priit Nigula. Vene ooperitega tegi tööd just tema, ta oli Peterburi kooliga.

1963. aastal lõpetasite koos Hendrik Krummiga konservatooriumi ja teie diplomilavastuseks valiti Bizet' „Carmen“ – ülisobiva peaosalise leidumise tõttu!

Otsustasime Hendrikuga ise, et teeme „Carmenit“. Tema laulis niisiis don José, mina Carmenit. Lavastas Udo Väljaots, ja meile öeldi, et aitab teile kuust ajast ettevalmistuseks küll – olete seda ooperit ju kuulnud ja näinud. Mõtlesime küll, et kuidas nii võib öelda, see on ju nii raske ooper! Seal oli veel kostüümidega tegemist – meile anti vanad, uusi ei saanud, nii õmblesin ise selleks ka paar pluusi, esimese ja teise vaatuse jaoks. Aga jõudsime selle valmis. Väljaots nägi meiega vaeva küll. Tol ajal läks moodi Felsensteini meetod, et laval on vaja liikumine vä-

Eesriie on langenud... Urve Tauts ja Hendrik Krumm pärast diplomietendust 1963. aastal.

Foto Rahvusooper „Estonia“ arhiivist

ga täpselt paika panna, lausa sammudega mõõdeti ära. Ja kuidas ta minuga haba-
neerat tegi! Mismoodi ma pean trepist alla tulema, kas selle või teise jalaga, ja kui
kaugele võin minna. See oli väga raske, ma ei salli selliseid ettekirjutusi, see paneb
mind nii kinni. Väljaots jändas sellega nii kaua, et me viimast vaatust ei jõudnudki
temaga teha. Juba käisid proovid orkestriga, – see oli muide Neeme Järvil esimene
ooper dirigeerida. Ja meil polnud veel viimast vaatust olemas! Läksime siis Hend-
rikuga teise proovisaali ja seadsime viimase vaatuse ise ära. Ja see jäigi nii.

Ühel etendusel juhtus veel, et Hendrik astus mulle kleidisaba peale ja mina
kukkusin põlvili ja tema ka... ja pussnuga, millega ta mind tapma pidi, kukkus
eemale. Ütlesin siis, et pane rusikaga. Ja ta virutas... rusikaga selga, päris kõvasti.
Mul oli valus ja ma vajusin kokku – seda oli ju vaja. Hendrik sai kuidagi roomates
noa kätte...

Mängisime „Carmenit“ peaaegu üle päeva, kui mõni etendus ära jäi, siis asen-
dati ikka sellega. Ja mitte keegi ei öelnud ära. Kõik solistid selles etenduses olid
konservatooriumi üliõpilased – Maarja Haamer laulis Micaëlat, Margarita Voites
Frasquitat, Illart Orav Escamillot, Kaljo Räästas Zunigat. Selles mõttes oli see tore
lavastus, hästi nooruslik, kõik lausa purskasid seal.

Metsoosopranile on antud ohtralt huvitavaid osi...

Need on karakterosad – kannatajad-armastajad või vihkajad-armastajad.
Surma nad on saanud, mõned tapetud või kloostriisse saadetud... Oma kangelan-
nade kaudu olen elanud eri ajastutes ja kandnud ka nende ajastute kostüüme. See

on mind väga huvitanud. Lavastajad, kunstnikud, eriti Paul Mägi ja Eldor Renter on toonud meile huvitavat kirjandust, otsisime ise raamatukogust lisa ka. Helmi Tohvelman õpetas konservatooriumis meile lavalist liikumist ja pani meie füüsilise suurepäraselt paika; sa teadsid, mismoodi kõnnid, kuidas kleiti kannad, kuidas menuetis astud jne, kehahoiak, kõik poosid... Ega me laval seetõttu sellega palju vaeva ei näinud. Kõrval olid ka vanad kolleegid, kes andsid nõu, kuidas krinoliiniga kõndida nii, et see ei hakkaks üles-alla käima. Suureks toeks oli, kui näiteks vanematest kolleegidest tuli Linda Sellistemägi ja ütles: „Ära nii küll käi, sepik ei tohi seljas olla! Käi sirgelt!“ Sa pead tundma, et oled laval – kes sa oled laval!? Kui oled hertsoginna, siis ei või sa köögitudrukuna laval käituda.

Olete teinud rolle Mozarti oopereist kuni Richard Straussini, rääkimata veel Poulenci mono-opperist „Inimhää!”; kõige rohkem vist Verdi kangelannasid.

Armastan neid kõiki. Ausalt. Aga kõige rohkem olen laulnud tõesti Verdit. Sest ta on kirjutanud väga ilusaid metso-osi. Ja et meil teater võttis just Verdit nii palju kavasse! Et lavastajad on andnud mulle võimaluse neid laulda! Taheti teha veel ka „Saatusel jõudu”, aga Moskva keelas selle ära, sest seal oleks tulnud rist lavale tuua, vaimulik sisu oli. Teksti ei saanud eesti keelde tõlkida, itaalia keeles ehk oleks võinud seda laulda küll. Tol ajal aga lauldi ka itaalia oopereid eesti keeles.

Poulenci „Inimhää!”, see Naine... See oli üks kohutavalt suur kokkuvõtmine. Oled ju laval kogu aeg üksinda, kõik on sinu peal. Eks selles juhtus ka vahel seda ja teist.

Tegime seda kvartetiga, mitte orkestriga. Enne seda oli veel Eino Tambergi „Raudne kodu”. See oli meil teatris laulda esimene, mis polnud numbrioper. See valmistas mind mingil määral Poulenciks ette.

Esimene kokkupuude vene ooperiga oli Ljubaša „Tsaari mõrsjas”?

Jaa. Mängida siis koos Tiit Kuusikuga! Tema oli Groznõi. Armastada... Aga huvitav, et mingit barjääri meie vahel ei tekkinud – tema, konservatooriumi professor, ja mina, kes ma olin siis veel väga noor, lausa laps.

Vene ooperirollidest on mulle väga meeldinud ka Marfa Mussorgski „Hovanštšinas”.

Teie lavakangelannad on olnud sageli kuidagi saatuslikud naised? Alates juba Bizet' Carmenist. Edasi tulid Verdi Amneris „Aidas”, Ulrika „Maskiballis”, Eboli „Don Carloses”, rääkimata mustlasnaisest Azucenast „Trubaduuris”.

See on mul isegi natuke veres. Olen selle pärinud emaliini pidi. Seal pidi olema väheke hispaania verd. Kunagi ammu olevat Tõstamaal läinud karile üks Hispaania laev... Minu emale jutustas sellest Neeme Järvi ema, me oleme Neeme Järviga kaugelt sugulased, muide, ka Tiit Kuusikuga. Mul on hea intuitsioon, näen mõnigi kord unes tegelikkuses hiljem sündivaid asju ette.

Aga ei saa ju Verdit mitte armastada! See Eboli aariagi on ju nii täis tundeid ja kirge – selles on nii palju ilusaid värve, see on nii ilus muusika!

Mozartit õnnestus laulda siiski veel ka pärast Cherubinet?

Olen laulnud „Võluföödi” kahes lavastuses Kolmandat daami. See oli ka ilus osa: toredad ansamblid ja sõnateksti on selles ka palju. Mozartil ei ole eriti metsorolle.

Printsess Ebolina
Giuseppe Verdi
„Don Carloses“.
„Estonia“, 1971.

Aga eesti muusika?

Olen palju laulnud. Rohkem isegi kontsertlauljana, ja salvestanud ka, aga ka oopereid: Eino Tambergi „Raudne kodu“, „Cyrano de Bergerac“; Tubina „Reigi õpetaja“ ja „Barbara von Tisenhusen“, Kangro „Ohver“, Garšneki „Vägev võlur“ – selles ma olin Hernehirmutis! See oli raske, aga tore karakterosa. Olin üleval puki otsas, kust tuli alla hüpata ja vareseid ehmatada ja üles tagasi ronida ja jälle seal kõikuda... Villem Reimanni „Kauged rannad“ – tegelikult neid polegi nii vähe. Villem Kapp tahtis mulle algselt ka Mare osa „Lembitus“ kirjutada, paraku kujunes see hiljem kõrge soprani partiiks ja ma ei saanud seda, aga Mare aariat, mis tessiituurilt sobib, olen ikka laulnud.

Olen kõrge metsosopran, see peab laulma ka kõiki soprani noote. Võtke või Santuzza osa „Talupoja aus“ või Eboli. Sa pead ju laulma ka kolmanda oktavi *do*-d,

kui teise oktavi *si* on nooti kirjutatud, isegi kolmanda oktavi *re* peab sul olema. Ka Azucenal „Trubaduuri“ on *do*-noot. Aga kõik oleneb siiski sellest, kuidas helilooja on kirjutanud. Ega ma ei mõtle, et laulan mitu korda kõrget *si*-bemolli, – lasen muusikal ennat juhtida, kui see tuleb, siis tuleb; kui oled sisemiselt ette valmistatud, tahad seda teha ja oled oma osas sees – siis minu meelest ei saa üldse karta kõrget nooti! Ma armastan kõrgeid noote!

Ja kui ka partner juhtub olema selline, kes sust kõik välja kisub, – see on ju siiski vastastikune „töö“. Selline oli kahtlemata Hendrik.

Mul on vedanud laval nii nais- kui ka meespartneritega. Voldemar Kuslap on mul olnud väga hea partner. Maarja Haamer näiteks, kellega olime ka väga head sõbrannad, olime ka ühes garderoobis. Ka õpetaja oli meil üks – Alice Roolaid. Mäletan meie suurepärasest koostööst Straussi „Roosikavaleris“. Suur asi on, kui sa laval näed teisele silma – muidu kaob laval kontakt ära.

Head partnerid on olnud ka Tiina Jaaksoo ja Mare Jõgeva. Tähtis on ju ka see, kui hästi sa hääleliselt oma partneriga sobid. Mul on selles mõttes väga vedanud!

Kabalevski „Colas Breugnonis“, kus laulsite Céline'i, oli nimiosas teie partneriks Georg Ots.

Tal oli juba siis olnud paar silmaoperatsiooni. Olla laval Otsaga, teades, mis teda ootab, oli kohutavalt raske. Aga nähes tema enda optimismi – ta tõmbas alati teisi kaasa. Ots oli olnud mu partner juba „Figaro pulmas“ (teatavasti laulis Figarot), kui Cherubinot laulsin. Ta tegi siis niisuguseid tükke! Ta nägi vist, et ma pisut kardan, – sakutas mind pükstest, togis mind. Ta pani mu laval liikuma! Ka Verdi „Othellos“ olime koos, mina olin Jago naine Emilia. Kui võimas ta oli Jagona.

Külalislavastajad? Toovad nad uusi kogemusi? Georgi Ansimov lavastas Prokofjevit?

Prokofjevi „Kihlus kloostri“ ja Ansimov... toredad on need külalislavastajad. Nad tulevad ja annavad nagu hoopis teist verd ja hõngu lauljatele. Oled algul võib-olla kammitsais, aga pärast oskab ta sind suurepäraselt vabastada ja annab sulle vabad käed, kui ta näeb, et asi hakkab edenema...

Boriss Pokrovski Mussorgski „Hovanštšina“ lavastajana?

Ega ta ei tundnud meie inimesi üldse. Ta lähenes meile samamoodi, nagu oli harjunud tegema Venemaal. Ütles halvasti, vahel teravalt, ka lausa intrigeerivalt; solvas inimesi. Me ei olnud sellega harjunud. Pärast muidugi vabandas, et ei teadnud, et eesti rahvas on nii tundlik. Meie temperament on siiski nii erinev vene omast ja ta ei osanud meile algul läheneda! Aga selle eest pani lavastuse äärmiselt täpselt paika. Sa teadsid, kuhu lähed, mida teed. Ja sa panid vaid skeletile liha ümber.

Ta joonistas misantseenid valgele paberile ja kleepis need klaviiri vahele. Ma ei ole ei enne ega pärast sellist klaviiri näinud ühelgi teisel lavastajal. Ta teadis kohe, mis tahtis, ümber ei teinud midagi. On ju küll lavastajaid, kes panevad algul paika, aga kolmandal-neljandal proovil otsitakse jälle midagi uut.

Peeter Lilje dirigendina?

Peeter oli dirigendipuldus väga elastne. Teda ei pidanud passima. Peetriga on mul üks armsamaid kogemusi seotud õieti väljaspool teatrit. Salvestasime ERSOga

Gunmar Vaidla foto Rahvusooper „Estonia“ artistist

Giuseppe Verdi „Trubaduur“. „Estonia“, 1967.
Manrico – Hendrik Krumm, Azucena – Urve Tauts.

Elgari vokaaltsükli „Mere pildid“. Kuidas ta saavutas meil täiesti ühe mõtlemise. Sellist lindistamist ei ole ma kunagi enam kogenud. See oli täielik nauding! Sa tundsid orkestrit oma selja taga, tundsid seda, mis Peeter teeb. Ütlesin talle tookord: „Peeter, sa oled romantik!“ Ta kuidagi häbenes seda, öeldes: „Ei ole.“ Vastasin: „Kui sina ei ole romantik, siis me ei saaks nõnda koos tööd teha!“

1993. aastal pidi Peetri dirigeerimisel Tampere Ooperis välja tulema „Trubaduur“, kuhu mind oli kutsutud Azucena rolli. Studioproovid juba käisid, oli esimene orkestriproov, kuhu ta kutsus ka mind saali kuulama. Kõik oli hästi, orkester aplodeeris talle, ta lehvitas mulle käega... Järgmisel hommikul tulime orkestriproovi... – ja meile teatati, et Peetrit ei ole enam. See oli kõigile kohutavalt raske. Ja see käeviibe eelmisel õhtul... kas ta tunnetas midagi ette? Ta oli inimesena väga tundlik, ega ta ei näidanud tundeid alati välja, häbenes..., võis öelda vahel ka halvasti... Mäletan Britteni „Albert Herringu“ proove „Estonias“, me ei saanud

ühes ansambelis pihta ja ta ütles: „Kurjavaimu rahvakunstnikud!“ – need olime mina ja Teo Maiste, rohkem rahvakunstnikke polnudki sel hetkel. Aga ta vihastas muidugi õigusega.

Teil on olnud ka võluvaid operetiosi. Kuidas tundsite end selles žanris?

Jaa. Oli „Valge akaatsia“, „Silva“, „Mustlasparun“ – eks seda kogemust ikka natuke on. Mulle on eluaeg meeldinud väga tantsida! Aga kartsin operetti teksti pärast. Algul lausa häbenesin. Olin vahel üsna läbi, pidin palju õppima. Mulle oli see žanr palju raskem kui ooper.

Ühes oma intervjuus olete varem maininud Ants Lauterit kui inimest, kes on teid lavainimesena väga mõjutanud.

Jaa, see oli siis, kui lavale tuli Dunajevski „Valge akaatsia“. Mina laulsin Tonja osa. Mul oli olnud küll konservatooriumis väga hea kõnetehnikaõpetaja, Leo Kalmet, ka Voldemar Panso juures olid meil tunnid olnud... Lauter oli meile siis lausa jumal. Ta oli teatris opereti juures teine lavastaja, see, kes tekstiga töötas. (Valter Luts oli lavastaja.) Keegi teine peale Lauteri ei ole nii põhjalikult meiega teksti analüüsinud. Ta nõudis selget diktsiooni, õpetas teksti välja rääkima – kuidas konsonante välja laulda, pikendatud täishäälikuid jne... Kuhu rõhk pannakse. Muusikas on ju teada, kus peab rõhk olema! Kõnetekstis on hoopis teistmoodi. Ja küllaltki raske. Olen operetti kartnud just teksti pärast. Seal on omad nõksud ja kui sa ei ole tekstiga kodus, läheb vussi.

Kas proovite peegli ees ka vahel?

Vaat, mina ei ole peegli ees laulja. Ma tean, et nii peaks tegema, tean küll lauljaid, kes laulavad ainult peegli ees, aga mina? Mm-mm!

Kas kooliajal tehtud sõudespordist oli hiljem ka abi?

Oli ikka. Eks laulja peab ju laval ka oma füüsisist tunnetama. Ma olin kooliajal ka tantsu teinud, karaktertantsu ja klassikalist tantsu – eks seegi oli omamoodi sport. See kõik oli hiljem abiks. Hingamise sain sõudmisega paika. Öeldakse, et lauljad peavad tegema kas jalgrattasporti, sõudma või ujuma. Need kolm ala arendavad laulja jaoks vajalikku hingamist. Mõtlen viimasel ajal ikka rohkem seda, et noored, tundkem rohkem oma füüsisist! Aeroobika üksi ei aita, see on üheplaaniline liikumine. Kui sa teed näiteks kergejõustikku, tõukad kuuli, jooksed tõkkejooksu – see paneb sind oma lihaseid siiski veidi teistmoodi tunnetama. Aeroobikas sa ei pruugi ehk isegi kontrollida, kuidas sa parasjagu hingad, aga sõudmise puhul sa p e a d sellele mõtlema. Käte töö, aerutõmme – see kõik on üks hingamine!

Kuidas on teil keeltega suhe, mitmes keeles peale emakeele laulate?

Ega ma neid kõiki ei oska, aga kui ma pean laulma prantsuse või hispaania keeles, siis otsin üles vastavad spetsialistid ja küsin neilt nõu. Ma lindistan ja kuulan plaate originaalkeelsete salvestustega. On tulnud ette laulda ladina keeles – missad on ju ladinakeelsetele tekstidele. Rääkimata saksa ja itaalia keelest, olen isegi laulnud gruusia keeles, vene keeles.

Õppisime Arutjunjani „Laulu kodumaast“ ja seda tuli laulda nii eesti kui ka armeenia keeles. Aga mul on olnud ka väga häid sõpru, nii armeenlasi kui ka grusiinlasi.

Ja ma püüdsin nende maade keeltes, kuhu läksime esinema, alati ära õppida ühe rahvalaulu, oli see siis Rootsi või Norra või Saksamaa... Austrias laulsin isegi „Wien, Wien nur du allein...”. Terve saal tõusis püsti ja hakkas selles rütmis kaasa liikuma ning lõpuks laulma – kolm tuhat inimest! See oli küll elamus. Need oli kultuuripäevad. Kaasas olid veel Tiit Kuusik ja Valdur Roots. Tol ajal suhtuti seal meisse ju kui venelastesse. Tiit Kuusikul ei lubatud algul isegi Schubertit laulda!!! Kui aga saadi teada, et ta oli 1938. aastal võitnud Viinis laulukonkursi, muutus nende suhtumine meisse kõigisse täiesti. Kuusikul oli väga hea vastuvõtt ja ta laulis perfektses saksa keeles.

Te olete laulnud ka oreliga, ansamblis Hugo Lepnurmega?

Tegelikult tahtsin ma juba ammu oreliga laulda. Tema kauaaegne solist Jenny Siimon suri. Ma ei tea, kuidas ta tuli selle peale, et valis minu. Ma olin nii õnnelik. Eks ma natuke pelgasin ka algul, ega mul ju nii suuri oskusi olnud. Aga tema oli väga mõistev, nii inimlik, kui ma ka vahel proovis eksisin. Ta valdas hästi saksa keelt, mina aga olin veel koba, mul polnud häälduses veel neid õigeid „Ich’e” ja „Dich’e”. Kui me hakkasime Bachi laulma, võisin olla kindel, et saan abi temalt. Nägin palju vaeva. Ma pelgan laulda, kui ei valda keelt. Lepnurm aga ei surunud end peale, ta laskis mul laulda. Ega ma Bachist tollal palju teadnud, tema vaimuliklike tekstede võis laulda ju vaid saksa keeles, – et siis ehk ei saada tekstist nii palju aru! Lepnurm oli väga julge. Me esitasime Bachi palju, ka Händelit. Ja tema ju valis mulle laule, sest mina ei osanud. Laulan seda repertuaari siiani.

Teie abikaasa oli helilooja ja dirigent Ülo Raudmäe, samuti väga teatrile pühendunud inimene...

Arvan, et meist keegi ei ole teinud teatrile, nii palju kui tema tegi. Ta mängis orkestris esimest trombooni. Kirjutas operette, orkestreeris, juhatas... Algul võib-olla isegi nii, et kui keegi dirigentidest jäi haigeks, siis ta asendas teda. „Kabaree”, „Don Quijote” – need on tema orkestreeritud. Teatris ei olnud klaviire, ei olnud partituure... „Rummu Jüri”, „Tuled kodusadamas”, „Stella Polaris” – Normeti ja Arro operetid, hiljem tuli „Pipi Pikksukk”, mida ta tegi Vinteriga koos, Vinteril ei olnud isegi klaviiri, ka selle tegi Raudmäe – tema tegelikult lõpetas need lood.

Kodus oli meil kogu aeg muusika. Sageli ta kutsus mind, tule kuula nüüd, kas see akord on parem, või hoopis see? Tal oli vaja teist inimest kõrvale, kes kuulaks – ah, jaa... nii võib... nii on hea! Ta õpetas mindki teistmoodi kuulama. Ta võis teha palju asju korraga, oli nagu Caesar, kes tegi korraga viit asja. Kui orkestreeris, nägi ja kuulis samal ajal kõike, teadis, mis meie teised kodus parasjagu teeme. Ta ei öelnud kunagi: „Ära tule mind segama! Ma teen tööd!”

„Kabareed” orkestreeris ta kaks nädalat öhtust hommikuni. Ükskord märkas inimest ehmatusena, et ta küünarvarred on üleni sinised – ta nühkis tööd tehes nendega vastu laua serva! Ta püüdis teha alati kõike väga hästi, mitte midagi poolikult.

Orkestreeris ka estraadiorkestrile ning seadis lugusid ja kirjutas ka „Kalevi” puhkpilliorkestrile, hiljem oli ta puhkpilliorkestri „Tallinn” hing. Kogu nende repertuaar – need olid kas tema lood või ta orkestratsioonid. Laulud „Heinaveol” ja „Väike tüdruk” laulis kuulsaks Georg Ots... Ega ta oma noote ise ei hoidnud, mina muretsesin trükitud noodid. Ja heliplaadid. Ta ei tundnud huvi selle vastu. Aga mina korjasin neid. Ja ajalehtede väljalõikeid.

Kas ta on ka teile midagi kirjutanud?

Otseselt mitte. „Ei ole roose õitsenud minule“, vist Minni Nurme tekstile, oli tal juba varem, selle laulis kuulsaks Heli Lääts. Aga ma käisin väga palju laulmas orkestriga „Tallinn“ ja ta tegi sellest uue seade, siis laulsin küll mina seda.

Ta oli ka hea iseõppinud ehitusmeister. Kui hakkasime 1962. aastal ehitama Võsule suvemaja, tegi ta seal kõik oma kätega. Ülo oli väga andekas inimene.

See õnnetus, mis ta viis, oli hirmus. Seda hirmsam, et kõik toimus mu enda silme all – nägin pealt, kuidas auto talle otsa sõitis. Ei pidurdanud üldse! See oli kahekümne nelja aastane baarmen. Ja pärast vaikiti kõik maha..., ilmselt oli juht purjus... Meie tütar oli sel ajal sama vana, kahekümne neljane, ja ootas last, mis-moodi see kõik temale võis mõjuda... Poeg oli kolmteist. Ma tänan väga Eri Klasi ja toleaegset teatri juhtkonda, kes andsid mulle kuu aega puhkust – ma ei oleks olnud suuteline siis lavale minema...

Kui Peeter Saan mind lõpuks „Tallinna“ orkestriga Jaani kirikusse esinema kutsus, oli see mulle väga raske, aga ma läksin, sest tahtsin väga minna.

Ometi tulite õnneks siiski lavale tagasi. Teil on väga hea kontakt loodusega? Puud, lilled, loomad – te suhtlete nendega?

Puud tuleb kallistada, valida endale üks puu, näiteks tamm – emba teda! Ole seljaga vastu tüve ja emba teda kätega! Ära mõtle millelegi – sa saad sealt nii palju energiat! Ta aitab sind, aga sa pead enne paluma: kas oled nii hea ja annad oma heast energiast mulle natuke? Ta annab mulle! Ja siis ma tänan teda – aitäh! Mul on ka maal oma tamm, pihlakast pean väga lugu. Ka kask on hea.

Kui inimene saab vanemaks, siis tulevad hoopis teised tunded ja teised ideed. Noorena ei vaevu asjade olemuse üle mõtlema, sa ei räägi siis lillede ja kivide ja kändudega... Nüüd on mul jõe ääres oma kivi, käin temaga rääkimas, lilledega ka. Kui päevaliilia avaneb keskpäeval – siis tunnen sellest nii suurt rõõmu. Kari-kakrad, kui kaunid nad on. Mul on olnud kaks koera. Praegu käib mu juures üks koridorikass.

Kui peaksite nüüd midagi une pealt laulma, kes astuks siis lavale?

Eboli võiks tulla ja Azucena, Carmen... „Trubaduuri“ puhul rääkisime Hendri-kuga mõlemad, et seda võiks laulda une pealt! Ilma häält lahti laulmata, tema tipproll oli kahtlemata Manrico. See oli meil närviotsteni läbi tunnetatud.

Mida soovida noortele lauljatele?

Tuleb minna sügavuti muusika sisse. Tegelda oma füüsisega. Kuulata natuke ka teisi lauljaid. Jälgida vanemaid kolleege, sest neil on kogemused, lavastajal ei olegi alati aega kõigega tegelda. Võiks olla üks silm, kes kõrvalt jälgib, kuidas sa oled laval, kuidas hoiad lehvikut, kuidas käitunud sulgedega lehvikuga ja kuidas hispaania lehvikuga, kuidas astud. Et meie oma lauljatele võimaldataks rohkem peasi.

Plaadilt kuulaksite ise...

...Renata Tebaldit.

Küsinud TIINA ÕUN